

Reglene for deling av formue ved samlivsbrudd

I den gamle læreplanen var «reglene om fordeling av verdier og ting i boet i forbindelse med oppløsning av ekteskap og samboerskap» en del av kompetansemålene. Dette er ikke med i den nye læreplanen.

Ønsker du likevel å utforske disse reglene, kan du her lese *2.5 Deling av formuen ved samlivsbrudd* fra forrige utgave av *Rettslære 1* (2017).

2.5 Deling av formuen ved samlivsbrudd

Et av de viktigste og mest praktiske spørsmålene i familieretten er hvordan den samlede formuen skal deles når ektefeller eller samboere går fra hverandre. For samboere er spørsmålet nokså enkelt, men for ektefeller kan det oppstå kompliserte juridiske spørsmål. Hovedregelen for ektefeller er at verdien av den samlede formuen skal deles likt etter at det er gjort fradrag for all gjeld. Denne «likedelingsregelen» er bare et utgangspunkt. Den må suppleres med en rekke regler som gir ektefellene rett til å holde deler av formuen utenfor delingen.

Sentrale lover om oppløsning av samliv

- Ekteskapsloven av 1991
- Arvelova av 1972
- Sameieloven av 1965
- Husstandsfellesskapsloven av 1991

2.5.1 Deling ved opphør av ekteskap

- Bruttoformuen** Hver ektefelle har sin *bruttoformue*. Den består av alt ektefellen eier. Noe kan være eid av ektefellen alene (*eneie*), mens andre eiendeler kan være eid i fellesskap (*sameie*). Ektefellenes samlede bruttoformue består derfor av to deler som slett ikke behøver å være like. Dette følger av ekteskapsloven § 31.
- Nettoformuen** Fra hver ektefelles bruttoformue gjør vi fradrag for gjeld og kommer fram til *nettoformuen*. Hva som kan godkjennes som gjeldsfradrag, går fram av ekteskapsloven § 58. Du kan som hovedregel gjøre fradrag for all særgjeld, det vil si gjeld som bare er din, og din andel av fellesgjelden.
- Felleseie og særeie** Lovens hovedregel er at all formue er *felleseie*. Denne betegnelsen er kritisert som svært misvisende fordi den gir inntrykk av at felleseie er det samme som *sameie*, men det er det absolutt ikke. Felleseie består både av *eneie* og *sameie*. Felleseie er bare betegnelsen på den formue som skal deles ved separasjon, skilsmisse mv. i henhold til § 58 flg. Betegnelsen har ingen betydning for eiendomsforhold mens ekteskapet består.
- Det står ikke klart og tydelig i loven at felleseie er hovedregelen, men det følger forutsetningsvis av en tolking av §§ 42 og 48. Etter § 42 må ektefellene gjøre avtale om at det de eier eller senere vil bli eiere av, helt eller delvis skal holdes utenfor en deling ved separasjon, skilsmisse mv. *Særeie* er betegnelsen på den delen av bruttoformuen som etter avtale (§ 42) eller bestemmelse i testament (§ 48) skal holdes helt utenfor delingen.
- Hva skal deles?** Særeie skal holdes helt utenfor delingen, jf. §§ 42 og 48. Felleseie skal deles etter reglene i § 58 eller § 59.
- Skjæringsregelen, § 60** Formue som ektefellene har skaffet seg etter at de ba om separasjon, eller etter at samlivet ble brutt, skal holdes utenfor delingen. Regelen omtales som *skjæringsregelen*.

Ekteskapsloven § 60 Skjæringsstidspunktet for erverv, avkastning og gjeld som omfattes av oppgjøret. (utdrag)

Det som skal deles, er den formuen hver ektefelle hadde

- da begjæring om separasjon eller skilsmisse kom inn til fylkesmannen eller stevning med krav om separasjon eller skilsmisse kom inn til retten, eller da samlivet ble brutt dersom dette skjedde først, ...

Hvis samlivet ble brutt før ektefellene ber fylkesmannen om separasjon eller skilsmisse, skal samlivsbruddet legges til grunn som skjæringstidspunkt. Eiendeler som er kjøpt, gevinster som er vunnet, arv eller gave som er mottatt etter skjæringstidspunktet, er delingen uvedkommende. Hvis ektefellene er enige om tidspunktet for samlivsbruddet, vil dette bli lagt til grunn uten overprøving av fylkesmannen. Ved uenighet må samlivsbruddet komme til uttrykk på en eller annen måte, for eksempel ved at en av ektefellene flytter ut av boligen.

Hvis samlivet ikke er brutt, vil skjæringstidspunktet normalt bli satt til den dagen begjæring om separasjon kom inn til fylkesmannen.

Det som skal deles, er den formuen ektefellene hadde på skjærings-tidspunktet. Regelen sikter ikke bare til hvilke eiendeler som skal med i oppgjøret, men også til verdien. Det er eiendelenes verdi på skjærings-tidspunktet som skal deles.

**Særskilte
unntak fra
delingen, § 61**

Eiendeler som tjener til personlig bruk, som klær, smykker, sko, sportsutstyr, invalidebil osv., kan holdes utenfor delingen når det ikke er urimelig, jf. § 61 punkt a. Regelen skal tolkes innskrenkende, slik at den bare omfatter eiendeler som bare kan brukes av den ene. Et flygel kan for eksempel ikke holdes utenfor etter denne regelen, fordi det i prinsippet kan brukes av begge.

Eiendeler som ikke kan overdras, og eiendeler som er av personlig karakter, kan også holdes utenfor delingen, jf. § 61 punkt c. Pokaldommen illustrerer problemstillingen.

RT-1940-379 Pokaldommen

Strømstad var en skiløper som hadde vunnet mange konkurranser. I premieskapet hadde han 110 sølvpokaler med inskripsjon. Resten av premiene var ulike bruksgjenstander av sølv, for eksempel skjeer, gafler, øser og liknende. Da Strømstad og hans ektefelle skulle skilles, forlangte han at alle premiene skulle holdes utenfor delingen. Premienes verdi var taksert til kr 1 525. For øvrig besto fellesformuen av verdier for bare kr 156. Premiene var derfor den vesentlige delen av boet. Hvis verdiene skulle deles likt, måtte de selges for å kunne utbetale halvparten av boets verdi til den fraskilte hustruen. Høyesterett brukte den dagjeldende loven om ektefellers formuesforhold § 11 (svarer til ekteskapsloven § 61), og avgjorde at pokalene med inskripsjon kunne skjevdeles, men ikke de andre bruksgjenstandene.

Gullmedaljer kan ha stor verdi. Likevel kan de holdes utenfor et delingsoppgjør mellom ektefellene etter § 61.

TEST DEG SELV

1. Hvilke fire kategorier av eiendeler kan ektefeller ha?
2. Hva menes med skjæringsregelen i § 60?
3. Hvilke eiendeler kan holdes utenfor delingen etter § 61?

Likedeling

Likedelingsregelen, § 58

Felleseiet skal som hovedregel deles likt etter fradrag for gjeld, se ekteskapsloven § 58(1).

Hovedregelen er at verdien av eiendeler som er felleseie, skal deles likt. Ektefellenes bolig er ofte den eiendelen som har størst verdi. Spørsmålet om deling av verdien må ikke forveksles med spørsmålet om hvem som får rett til å overta boligen (naturalutlegg). Hvis verdien av boligen deles likt, risikerer en ektefelle å måtte betale hvis han eller hun totalt sett har fått eiendeler som i verdi er mer enn vedkommende har krav på.

Ekteskapsloven § 58 Likedeling og gjeldsfradrag

Ektefellenes samlede formuer skal som utgangspunkt deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld etter andre og tredje ledd (felleseie). Er ektefellene sammen ansvarlig for gjeld, kan hver gjøre fradrag for den delen som faller på ham eller henne etter forholdet mellom ektefellene.

En ektefelle som bare har formue som er felleseie, og som ikke holder midler utenfor delingen etter § 59, kan i sin del fullt ut gjøre fradrag for den gjelden han eller hun har.

En ektefelle som har særeie, eller som holder midler utenfor delingen etter § 59, kan gjøre følgende fradrag for gjeld i formue som er felleseie:

- a) Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er felleseie, kan det kreves fullt fradrag for hvis ikke noe annet følger av bokstav b.
- b) Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er særeie eller verdier som holdes utenfor delingen etter § 59, kan det bare kreves fradrag for når den totale verdien av særeie og skjevdelingsmidlene ikke er stor nok til å dekke gjelden. Tilsvarende gjelder gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav b eller c, eller ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen.
- c) For annen gjeld kan det kreves fradrag for en forholdsmessig del.

Likedelingen er begrunnet med at eiendeler som er anskaffet med ektefellenes felles innsats, bør deles likt. Et ekteskap er et fellesprosjekt, derfor er likedeling et naturlig utgangspunkt.

Eksempel

Ektefellene Gerda og Paul skal skilles. Den samlede bruttoformuen består av bolig, hytte, innbo, bankinnskudd og bil for til sammen kr 4 000 000. Av denne formuen eier Gerda verdier for kr 3 000 000 mens Paul eier verdier for kr 1 000 000. Paul har studiegjeld på kr 500 000. Det foreligger ikke avtale eller testamentsbestemmelse om særeie. Delingen i henhold til § 58(1) blir som vist i tabellen på neste side.

	Gerd	Paul	SUM
Bruttoformue	3 000 000	1 000 000	4 000 000
- Gjeld, § 58(1)	-	500 000	500 000
= Nettoformue, bidrag til likedeling	3 000 000	500 000	3 500 000
Sum nettoformue/2			1 750 000
Ektefellene får	1 750 000	2 250 000	4 000 000

Under ekteskapet eier og råder Gerda og Paul over hver sin del av den samlede bruttoformuen. Gerda eier tre ganger så mye som Paul. Nettoformuene legges sammen til kr 3 500 000 og deles på to. Det blir kr 1 750 000 på hver. Resultatet blir derfor at Paul får kr 500 000 til å dekke gjeld og kr 1 750 000 fra likedelingsmidlene, i alt kr 2 250 000. Gerd hadde ikke gjeld og får derfor bare halvparten av nettoformuen.

OPPGAVE

Frode og Karina giftet seg i studietiden. Ingen eiendeler av betydning ble brakt inn i ekteskapet, men etter fem års studier og senere etter flere år med gode inntekter hadde de følgende formuesposter da delingen skulle skje:

Felles bolig og innbo	3 000 000
Karina vant i lotto og kjøpte hytte på fjellet	2 500 000
Frodes bankinnskudd	90 000
Frodes tippegevinst, satt på egen konto	200 000
Karinas bankinnskudd	60 000
Gjeld på felles bolig	1 800 000
Karinas studiegjeld	600 000

Ektefellene brøt samlivet midt i juli 2015. Siden Frode ikke hadde noe sted å bo, flyttet han ned i kjellerstuen og sov der. En uke senere var han heldig og vant kr 200 000 på tipping. Han satte gevinsten inn på bankkontoen sin og flyttet ut samme dag etter å ha leid seg en hybel. Den samlede formuen skal nå deles.

Sett opp et begrunnet forslag til deling av ektefellenes formue.

LØSNINGSFORSLAG

Deling av fellesformuen kan skje når ektefellene er i en situasjon som nevnt i ekteskapsloven § 57, jf. § 56. Frode og Karina kan ved ektepakt avtale at deling skal skje, jf. § 57(1) bokstav b. Uten slik avtale må de skaffe seg bevilling til separasjon, jf. § 57(1) bokstav a. Det er ikke tilstrekkelig at samlivet er brutt, for å gå i gang med delingen.

Under forutsetning av at ektefellene har avtalt (med ektepakt) deling, eller under forutsetning av at de har skaffet seg separasjonsbevilling, kan de dele formue som er felleseie.

For å kunne beregne den formuen som skal deles, må det avgjøres om Frides tippegvinst skal holdes utenfor delingen. Spørsmålet må avgjøres på grunnlag av § 60, den såkalte skjæringsregelen. Det framgår av § 60 at det i dette tilfellet er den formuen som ektefellene hadde da ekteskapet ble brutt, som skal deles. Vi må derfor ta stilling til når samlivet mellom Frode og Karina skal regnes som brutt. Oppgaven opplyser at Frode og Karina brøt samlivet da Frode flyttet ned i kjellerstuen. Fra det tidspunktet levde de ikke lenger sammen som ektefeller. Karina kan hevde at samlivsbruddet må regnes fra det tidspunkt Frode flyttet ut av huset. Ved uenighet om tidspunktet for samlivsbruddet kan Frode få problemer med å bevise at samlivet ble brutt før han flyttet ut av huset, men siden oppgaven opplyser dette som et faktum, må vi legge det til grunn. Tippegvinsten kom etter samlivsbruddet og skal derfor holdes utenfor delingen.

Eiendeler som oppgaven sier er i sameie, antas å være eid med lik del på hver, jf. sameieloven § 2. Det samme gjelder fellesgjelden. Vi kan etter dette sette opp denne beregningen av oppgjøret:

	Frode	Karina	SUM
Felles bolig og innbo	1 500 000	1 500 000	3 000 000
Karinas hytte på fjellet		2 500 000	2 500 000
Karinas bankinnskudd		60 000	60 000
Frodes bankinnskudd	90 000		
Bruttoformue, rådighetsdeler under ekteskapet	1 590 000	4 060 000	5 650 000
- Fradrag for fellesgjeld, §58(1)	900 000	900 000	1 800 000
- Fradrag for Karinas studiegjeld		600 000	600 000
Nettoformue, bidrag til likedeling	690 000	2 560 000	3 250 000
Likedeling, nettoformue/2			1 625 000
Ektefellene får i alt	2 525 000	3 125 000	5 650 000

Frode kan ta ut kr 900 000 til dekning av sin gjeld og kr 1 625 000 fra felleseiet. Frode får derfor i alt kr 2 525 000. Tippegevinsten på kr 200 000 kommer i tillegg.

Karina kan ta ut kr 1 500 000 til dekning av gjeld og kr 1 625 000 fra felleseiet. Hun får derfor i alt kr 3 125 000.

TEST DEG SELV

1. Hva slags formue skal likedeles?
2. Hvilke konsekvenser har fellesgjeld for likedelingen?
3. Hvilke konsekvenser har særgjeld, for eksempel studiegjeld, for likedelingen?

ØVINGER

2.5.1

Tora og Anders skal dele sin samlede formue (felleseie) på kr 2 400 000 etter å ha fått separasjonsbevilling. Toras formue utgjør 20 % av den samlede formuen. Begge ektefellene er gjeldfrie.

Sett opp et forslag til deling av formuen basert på ekteskapsloven § 58, og gjør rede for hvem som «taper» og hvem som «tjener» på skilsmissen.

2.5.2

Andrine og Einar, som har felleseie, har fått separasjonsbevilling fra fylkesmannen. Formuene deres skal deles. I boet er det verdier for kr 800 000. Einar eier eiendeler for kr 300 000, og han har en gjeld på kr 250 000. Andrine har et studielån på kr 150 000.

- a) Sett opp et forslag til deling av verdiene etter likedelingsregelen.
- b) Sett også opp et delingsforslag basert på at Einar har en gjeld på kr 350 000 i stedet for kr 250 000.

2.5.3

Håkon og Kaja giftet seg mens de studerte. Håkon er fysioterapeut og Kaja bioingeniør. De har begge lang reise til arbeidet. Håkon har derfor kjøpt seg en motorsykkel som er verdt kr 120 000, og Kaja har kjøpt seg en bil som er verdt kr 160 000. Ektefellene bor i en bolig med innbo som er taksert til kr 1 600 000. Den kjøpte de sammen og finansierte med gjeld som de begge er ansvarlige for. Restgjelden er kr 600 000. Håkon var en av landets beste skiløpere, og han har 10 gullmedaljer fra VM og olympiske leker. Gullverdien er kr 200 000. For øvrig har Håkon og Kaja henholdsvis kr 100 000 og kr 120 000 i banken.

Håkon og Kaja brøt samlivet for en uke siden. De forventer å få separasjonsbevilling om noen få dager.

I dag fikk Kaja beskjed fra Norsk Tipping om at hun hadde vunnet kr 230 000.

Sett opp et forslag til deling av parets formue.

2.5.4

Aina og Iver giftet seg mens de studerte. Ektefellene er barnløse og har nå valgt å skille lag etter ti års ekteskap. Verken Iver eller Aina hadde verdier da de giftet seg. Aina er sykepleier ved hjemmesykepleien i Bergen kommune. Iver er lektor i en videregående skole. Aina har behov for bil i tjenesten, og har en bil som er verdt kr 195 000.

Iver har en bil som er verdt kr 250 000 og ei hytte til kr 265 000. Iver har også en havseiler som er verdt kr 250 000. Han har et bankinnskudd på kr 80 000 og studiegjeld på kr 290 000. Aina har et bankinnskudd på kr 40 000 og studiegjeld på kr 145 000.

Sammen har de kjøpt felles bolig som er taksert til kr 800 000. Innboet, som er taksert til kr 300 000, har de kjøpt sammen. Felles boliggjeld er kr 360 000.

Vis hvordan ektefellenes samlede verdier kan fordeles etter ekteskapsloven § 58.

2.5.5

Arne og Berit har levd i et turbulent ekteskap i fem år. Etter en krangel den 15.8.2015 begynte Arne å sove på sofaen i stua, mens Berit fortsatte å sove i dobbeltsengen på soverommet. De fortsatte å spise frokost og middag sammen, men snakket svært lite med hverandre under måltidene. Den 15.9. sendte de begjæring om separasjon til fylkesmannen. Arne og Berit har derfor formue å dele.

Ektefellene har ikke avtalt særøie, og de har heller ikke mottatt arv eller gave mens de var gift. De leide bolig, og det samlede felleseiet var bare kr 100 000 per 15.9.2015. Paret hadde ikke gjeld.

Arne hadde brukt mye av tiden de siste tre årene til å sy sin egen bunad. Den var verdt kr 25 000 hvis den skulle blitt solgt i markedet. Den 14.9.2015 vant Arne kr 10 000 i tipping.

Drøft og vurder hvordan formuen kan deles i henhold til ekteskapslovens regler.

Skjevdeling

Skjevdelingsregelen, § 59

Argumentene for likedeling har ikke samme vekt når midlene ikke er brakt inn ved felles innsats. Regelen om skjevdeling står i § ekteskapsloven 59.

Ekteskapsloven § 59 Skjevdeling

Verdien av formue som klart kan føres tilbake til midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen, kan kreves holdt utenfor delingen.

Vil retten til å utta midler etter første ledd føre til et åpenbart urimelig resultat, kan den helt eller delvis falle bort. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien.

Dersom sterke grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å holde utenfor delingen hele eller deler av verdien av felleseie som ikke omfattes av første ledd.

Skjevdeling må kreves

Skjevdeling må kreves. Retten til å holde verdier utenfor delingen kommer ikke automatisk.

Midler ved ekteskapets begynnelse

Du kan kreve skjevdeling for verdien av de eiendelene du «hadde da ekteskapet ble inngått». Hvis du eide en leilighet da du giftet deg, kan du vise til § 59(1) og kreve at verdien av leiligheten blir holdt utenfor delingen ved en eventuell skilsmisse.

Arv og gaver

Du kan også kreve skjevdeling for verdien av «arv eller gaver fra andre enn ektefellen». Hvis du under ekteskapet arver en fritidseiendom, kan du kreve verdien holdt utenfor delingen. Det samme gjelder gaver fra andre enn ektefellen. Hvis du ønsker å gi ektefellen din en gave som han eller hun kan holde utenfor delingen ved en eventuell skilsmisse, må du gi gaven som særreie, jf. § 48.

Klart kan føres tilbake til ...

Det er også mulig å kreve skjevdelte midler som «klart kan føres tilbake til» skjevdelingsmidler. Du eide for eksempel ei hytte da du giftet deg. Hvis du selger hytta og bruker pengene til innskudd i en leilighet, kan du kreve at verdien av innskuddet blir holdt utenfor delingen. Innskuddet kan klart føres tilbake til hytta.

Argumentene for likedeling har ikke samme vekt hvis midlene ikke er brakt inn ved felles innsats. Derfor kan midler som ble brakt inn ved ekteskapets begynnelse og midler mottatt ved arv eller gave, kunne kreves holdt utenfor delingen. Det innebærer at bruttoformuen ikke blir likedelt. Betegnelsen for slik deling er «skjevdeling».

RT-2015-710 Ombytningsdommen

A hadde en leilighet verdt ca. kr 400 000 da han giftet seg med B. Leiligheten ga utleieinntekter på ca. kr 130 000 fram til A solgte eiendommen og satte pengene inn på en aksjehandelskonto. Det ble også satt inn lånte midler på aksjehandelskontoen. Pengene ble i en periode på flere år brukt til investeringer i aksjer. Det ble også tatt ut penger fra kontoen for å finansiere to biler og en fritidsbåt. Ved skilsmissen krevde A skjevdeling for verdien av aksjehandelskontoen, bilene og båten, jf. § 59(1). Kravet ble begrunnet med at verdien av aksjene, bilene og båten klart kunne føres tilbake til leiligheten. Høyesterett mente derimot at verdien av leiligheten hadde mistet sin identitet. Verdiene som ble krevd skjevdelte, var sammenblandet og ombyttet med andre midler i en slik grad at de ikke lenger kunne «klart føres tilbake til» leiligheten. Skjevdelingskravet ble derfor avvist.

RT-2008-769 Dommen om gjeldsnedbetaling

A hadde mottatt gave/arv fra sine foreldre på ca. kr 400 000. Beløpet ble brukt til å nedbetale gjeld på parets felles bolig. Nedbetalingen økte eiendommens nettoverdi (verdi minus gjeld). Høyesterett mente dette var en verdi som A hadde tilført ektefellenes samlede formue og som derfor kunne holdes utenfor delingen etter § 59(1).

Avkastning og verdistigning

Avkastning og verdistigning på skjevdelsmidler må vurderes i forhold til kravet om at midlene «klart kan føres tilbake til» den opprinnelige formuen. Hvis avkastningen eller verdistigningen skyldes felles innsats fra ektefellene, kan den ikke kreves skjevdelt.

Verdistigning på en leilighet som du brakte inn i ekteskapet fra begynnelsen, må også vurderes i forhold til kravet «klart kan føres tilbake til». Hvis du for eksempel har en belånt leilighet som var verdt kr 1 000 000 da den ble brakt inn sammen med et lån på kr 600 000, har du i virkeligheten bare brakt inn verdier for kr 400 000, det vil si 40 % av leilighetens bruttoverdi. Høyesterett har i flere dommer uttalt at du da bare får skjevdelt for en forholdsmessig del av en eventuell verdistigning. Hvis leiligheten stiger i verdi til kr 1 500 000, kan du bare kreve skjevdelt for 40 % av verdistigningen, det vil si kr 200 000. Det samlede skjevdelskravet blir derfor kr 600 000.

RT-2002-1596 Verdistigningsdommen

A og B giftet seg 24.10.1991. De flyttet inn i B's bolig. Det var enighet om at boligens verdi i 1991 var kr 1 900 000 og at pantegjelden på boligen var kr 1 000 000. Innbrakt verdi, kr 900 000, var derfor bare ca. 47 % av boligens bruttoverdi. Salgsverdien ved samlivsbruddet i 1999 ble satt til ca. kr 2 900 000. Eiendommens verdistigning i de åtte årene som ekteskapet varte, var derfor ca. kr 1 000 000. A fikk skjevdele 47 % av salgsverdien i 1999, det vil si ca. kr 1 363 000. På den måten fikk A skjevdele den nettoverdien han brakte inn i ekteskapet i 1991, pluss en forholdsmessig del av verdistigningen.

Begrunnelsen for at du bare får skjevdele en forholdsmessig del av en lånefinansiert eiendel, er at verdistigning som følge av nedbetaling av gjeld ofte skyldes felles innsats i ekteskapet, uavhengig av hvem som betaler renter og avdrag.

Rettelse til verdistigningsdommen: Det er B og ikke A som fikk skjevdele.

Åpenbart urimelig resultat, § 59(2)

Skjevdelingskravet kan reduseres etter § 59(2). Fører skjevdelingsregelen til et «åpenbart urimelig resultat», kan retten til skjevdeling helt eller delvis falle bort, jf. § 59(2). I en slik vurdering blir det blant annet lagt vekt på ekteskapets varighet, ektefellenes felles innsats for familien, og om den andre ektefellen bidrar urimelig mye til likedelingen med egne midler eller ved egen arbeidsinnsats. Det blir også lagt vekt på hvor lenge siden en eiendel ble brakt inn i ekteskapet.

RT-1999-177 Urimehghetsdommen

A hadde brakt en leilighet inn i ekteskapet ved dets begynnelse, og det var enighet om at den innbrakte verdien kunne settes til kr 400 000. Hvis A fikk skjevdele, vil en samlede nettoverdien på kr 700 000 bli fordelt med kr 525 000 til A og kr 125 000 til B. Sistnevnte viste til § 59(2) og hevdet at skjevdelingen ville føre til et åpenbart urimelig resultat, særlig sett i lys av at ekteskapet hadde vart i 10 år. Høyesterett var ikke enig. Paragraf 59(2) skal praktiseres som en snever unntaksregel. Ti års ekteskap er ikke lang nok varighet for å konstatere åpenbar urimehghet. Heller ikke den skjeve fordelingen kunne få en slik karakteristikk.

Dommen understreker at det skal mye til for å bruke § 59(2). Rettspraksis kan tyde på at resultatet kunne blitt et annet hvis ekteskapet hadde vart i 15 år eller mer. Skjevdelingskravet kunne også blitt helt eller delvis avvist hvis full skjevdeling hadde gitt et enda skjevere resultat, eller hvis B hadde fått en vanskelig livssituasjon.

Sterke grunner, § 59(3)

Det kan også være mulig å kreve skjevdeling av felleseie som ikke omfattes av første ledd, for eksempel midler som er anskaffet på annen måte enn ved arv eller gave, etter at ekteskapet ble inngått. Loven krever «sterke grunner». Forarbeider og rettspraksis er klar på at dette er en snever unntaksregel, og at det skal mye til for å få skjevdele slike midler.

Eksempler på sterke grunner for skjevdeling etter § 59(3) kan være at ekteskapet har vart i kort tid, og at ektefellene ikke hadde barn sammen. Det finnes derfor lite av verdier som kan sies å være skapt i fellesskap og således begrunne likedeling. Et annet eksempel kan være at en av partene har betydelige særeiemidler, og for å bøte på skjevheten bør den andre få skjevdele verdier som han eller hun ellers ikke kunne krevd skjevdele.

Særeie, §§ 42 og 48

Du kan avtale med ektefellen din at alt eller deler av det dere eier, skal være særeie, jf. § 42. Slike avtaler må gjøres ved ektepakt, det vil si at

avtalen settes opp i samsvar med kravene i ekteskapsloven § 54. Ektepakten må tinglyses hvis den skal få virkning for ektefellenes kreditorer, det vil si de som har lånt penger til en ektefelle, som for eksempel en bank. Mellom ektefellene er avtalen gyldig uten tinglysing, jf. § 54(3). Tinglysing betyr at avtalen blir registrert i et offentlig register og således gjort offentlig. Slik kan alle kreditorer skaffe seg opplysninger om hvem av ektefellene som eier hva, og hva de kan ta beslag i hvis noen av dem ikke betaler gjelden sin.

Særeie kan også bestemmes av giver eller arvelater, jf. § 48. For arv må særeie være bestemt i testament.

Særeie har samme rettsvirkning som skjevdeling, og skal holdes helt utenfor delingen. Regelen om skjevdeling (§ 59) fyller mye av det samme formålet som reglene om særeie. Eierektefellen har også krav på all avkastning og verdistigning på særeiemidlene.

**Gjeldsfradrag
ved særeie og
skjevdeling**

Når ektefellene krever verdier holdt utenfor delingen for å kunne dekke egen gjeld og samtidig har særeiemidler eller skjevdelingsmidler som også kan bli holdt utenfor, blir reglene om gjeldsfradrag nokså kompliserte. Reglene om dette står i § 58(3). Prinsippet i disse reglene er at du ikke får fradrag for gjeld som er stiftet ved innkjøp eller påkostning på eiendeler som blir holdt utenfor delingen.

**§ 58(3)
bokstav a**

Etter § 58(3) bokstav a får du fullt fradrag for gjeld som er stiftet i forbindelse med kjøp eller påkostning på felleseieeiendel som bidrar til likedelingen. Har du kjøpt en bil for kr 400 000 og samtidig tatt opp et lån på kr 300 000, kan du holde verdier som dekker gjelden, utenfor delingen. Det gjelder selv om bilen har sunket i verdi og er blitt mindre verdt enn gjelden.

**§ 58(3)
bokstav b**

Etter § 58(3) bokstav b kan du ikke kreve fradrag for gjeld som er stiftet i forbindelse med kjøp eller påkostning på en eiendel som holdes utenfor delingen etter reglene om særeie eller skjevdeling. Har du med deg en belånt leilighet for kr 1 000 000 inn i ekteskapet, og gjelden på leiligheten er kr 800 000, får du ikke fradrag for gjelden hvis leiligheten blir holdt utenfor delingen etter § 59.

**§ 58(3)
bokstav c**

Etter § 58(3) bokstav c kan du kreve forholdsmessig fradrag i din rådighetsdel for annen gjeld enn den som er stiftet ved kjøp eller påkostning på særeiemidler eller skjevdelingsmidler.

Eksempel

Ektefelle A har en rådighetsdel verdt kr 3 000 000 før fradrag for skjevdelingsmidler (eller særreie). Hvis A kan skjevdele en leilighet til kr 1 800 000, holder han 60 % av sin rådighetsdel utenfor delingen. A har studielån på kr 500 000. Forholdsmessig fradrag etter § 58(3) bokstav c innebærer at A får:

	A
Bruttoformue, rådighetsdeler under ekteskapet	3 000 000
- Fradrag for leilighet, særreie etter skjevdeling	1 800 000
Andel som holdes utenfor deling	60 %
Frdrag for A's studiegjeld på kr 500 000	200 000
Nettoformue, bidrag til likedeling	1 000 000

I begge disse to oppgavene med løsningsforslag krever partene midler holdt utenfor delingen. I oppgave 1 forutsettes ektefellene å være gjeldfrie, og løsningen blir ganske enkel. I oppgave 2 forutsettes partene å ha både fellesgjeld og særgjeld. Det gjør løsningen nokså komplisert.

OPPGAVE 1 (UTEN GJELD)

Vibeke og Åse giftet seg etter studietiden og flyttet inn i en leilighet som Vibeke fikk i gave fra sine foreldre. Leiligheten var verdt kr 1 000 000.

Fem år senere ble de enige om å skille lag. De flyttet fra hverandre den 1. august 2016. Noen dager senere fikk de bevilling til separasjon, jf. ekteskapsloven § 20. Det var ikke avtalt noe om særreie.

Vibeke eide i alt verdier for kr 2 500 000, herunder leiligheten som hadde steget betydelig i verdi. Fram til samlivsbruddet i 2016 hadde leilighetens verdi steget til kr 2 000 000.

Åse eide verdier for kr 1 000 000. Det meste av dette var kunst som hun hadde kjøpt for egne penger under ekteskapet. Kunsten var verdt kr 800 000.

Sett opp et begrunnet forslag til deling av formuen.

LØSNINGSFORSLAG

Bruttoverdien på skjæringstidspunktet (§ 60) av rådighetsdelene forutsettes å være som vist i tabellen nedenfor:

	Vibeke	Åse	SUM
Leiligheten til Vibeke, jf. § 60	2 000 000		2 000 000
Åses kunst		800 000	800 000
Andre eiendeler	500 000	200 000	700 000
Bruttoformue (rådighetsdeler under ekteskapet)	2 500 000	1 000 000	3 500 000
– Fradrag for skjevdeling, § 59(1)	2 000 000		2 000 000
Nettoformue som bidrar til likedeling	500 000	1 000 000	1 500 000
Nettoformue/2			750 000
Ektefellene får	2 750 000	750 000	3 500 000

Det er ikke tvil om at Vibeke kan kreve leilighetens verdi på ekteskaps-tidspunktet, kr 1 000 000, skjevdelte etter § 59(1). Spørsmålet blir om hun også kan kreve skjevdeling for hele verdistigningen opp til kr 2 000 000. Siden leiligheten ble brakt inn i ekteskapet uten gjeld, kan hele verdistigningen klart føres tilbake til leilighetens verdi for fem år siden. Det foreligger ingen opplysninger om at verdistigningen kan skyldes noen form for felles innsats fra ektefellene. Vibeke får derfor skjevdeling for kr 2 000 000.

Neste spørsmål er om Åse kan holde kunsten for kr 800 000 utenfor delingen. Kunsten ble anskaffet under ekteskapet med midler som var tjent under ekteskapet. Åse kan derfor ikke få skjevdeling etter § 59(1). Det foreligger heller ikke sterke grunner som kan gi grunnlag for skjevdeling etter § 59(3). Det er heller ikke grunnlag for å holde kunsten utenfor etter § 61. Kunsten er ikke eiendeler til personlig bruk (§ 60(1) bokstav a), og det foreligger ikke opplysninger om at den er av «personlig karakter» (§ 60(1) bokstav c). Verdien av kunsten går derfor inn i likedelingsgrunnlaget.

Beregningene i tabellen viser at Vibeke får kr 2 000 000 i skjevdelsingsmidler og kr 750 000 i likedelingsmidler, i alt kr 2 750 000. Åse får bare likedelingsmidler, kr 750 000.

OPPGAVE 2 (MED GJELD)

Astrid og Peder giftet seg for tre år siden. Paret skaffet seg en felles bolig med innbo, og flyttet inn i Vektergata 24 i Lillevik. Boligen ble finansiert med et felles lån. Noen år før de giftet seg, hadde Astrid arvet ei hytte fra sin enslige mor. Hytta var den gangen verdt kr 500 000, og den var belånt med kr 200 000 i pantegjeld.

Astrid og Peder brøt samlivet den 1.10.2016 og fikk bevilling til separasjon fra fylkesmannen den 24.12.2016. Astrid, som hadde en godt betalt jobb, fikk utbetalt en bonus fra sin arbeidsgiver den 15.12.2016. Beløpet på kr 300 000 ble satt inn på en sparekonto i Astrids navn.

Den samlede formuen skal deles. Felles bolig og innbo var taksert til kr 2 400 000. Restgjelden utgjorde kr 800 000. Verdien av Astrids hytte hadde steget til kr 1 200 000. Det må også tas hensyn til at Astrid hadde studiegjeld på kr 600 000, mens Peder hadde studiegjeld på kr 100 000. Paret hadde ikke formuesposter av betydning utover dem som er nevnt i oppgaven.

Sett opp et begrunnet forslag til deling av eiendelene.

LØSNINGSFORSLAG

	Astrid	Peder	Sum
Felles bolig og innbo	1 200 000	1 200 000	2 400 000
Astrids hytte	1 200 000	0	1 200 000
Bruttoformue med i delingsoppgjøret	2 400 000	1 200 000	3 600 000
- Fradrag for skjevdeling, § 59(1)	720 000	0	720 000
- Fradrag for fellesgjeld, § 58(3) bokstav a	400 000	400 000	800 000
- Fradrag for særgjeld, § 58(3) bokstav c	420 000	100 000	520 000
Nettoformue, bidrag til likedeling	860 000	700 000	1 560 000
Nettoformue/2			780 000
Partene får i alt	2 320 000	1 280 000	3 600 000

Delingsforslaget framgår av tabellen.

Bruttoformuene er de formuespostene som befant seg i boet da samlivet ble brutt 1.10.2016. Astrids bonus (kr 300 000) fra arbeidsgiveren, som ble mottatt etter at samlivet ble brutt, skal derfor holdes helt utenfor oppgjøret, jf. skjæringsregelen i § 60.

Jeg drøfter først spørsmålet om Astrid kan kreve skjevdeling av hytta. Hytta ble brakt inn ved ekteskapets begynnelse. Den var verdt kr 500 000 og var lånefinansiert med kr 200 000. Hun brukte derfor bare 60 % av hyttas verdi (kr 300 000) inn i ekteskapet. Hun kan derfor bare kreve skjevdeling for kr 300 000 pluss 60 % av hyttas verdistigning. Skjevdelingskravet må derfor avgrenses til kr 720 000, jf. RT-2002-1596 Verdistigningsdommen. Restgjelden på hytta antas nedbetalt.

Neste spørsmål gjelder fradraget for fellesgjelden. Begge gis fradrag for halvparten, jf. § 58(3) bokstav a.

Tredje spørsmål gjelder fradraget for Astrids studiegjeld. Skjevdelingen på kr 720 000 innebærer at Astrid holder 30 % av sin bruttoformue utenfor delingen. Hun kan derfor bare få fradrag for en forholdsmessig del, del vi si 70 % av studielånet på kr 600 000. Fradraget avgrenses derfor til kr 420 000, jf. § 58(3) bokstav c.

Nettoformuene deles likt, jf. § 58(1). Det blir kr 780 000 til hver.

Det endelige resultatet blir at Astrid får kr 720 000 i skjevdelingsmidler, kr 820 000 til å dekke gjeld og kr 780 000 fra likedelingsmidlene. Det er i alt kr 2 320 000.

Peder får kr 500 000 til å dekke gjeld og kr 780 000 fra likedelingsmidlene. Han får i alt kr 1 280 000.

Naturalutlegg

Så langt har vi sett hvordan ektefellene kan fordele verdiene. Nå skal vi se på hvordan de kan fordele eiendelene. Krav om å få overta bestemte eiendeler kaller vi krav om *naturalutlegg*. Det kan være spørsmål om hvem som skal ha boligen, bondegården, hytta på fjellet eller seilbåten.

Naturalutlegg, § 66

Retten til naturalutlegg kan ha stor betydning. Det kan for eksempel være eiendeler som skaper inntekter i framtiden, slik som en bondegård, en bygård, et verksted eller en annen bedrift. Hovedregelen om naturalutlegg står i ekteskapsloven § 66.

Det kan være av stor betydning for en ektefelle å få naturalutlegg i et bilverksted etter en skilsmisse. Bedriften vil gi jobb og inntekter i framtiden. Forutsetningen for å kunne kreve verkstedet utlagt på sin lodd er at ektefellen eide verkstedet alene eller for en vesentlig del i sameie med den andre ektefellen, jf. § 66. Hvis verkstedets verdi er større enn de verdiene ektefellen har krav på, må han eller hun betale det overskytende til den andre, jf. § 70. Hvis ingen av ektefellene har et vesentlig eierskap til verkstedet, kan en tvist om overtakelsen ende med at verkstedet selges i markedet til høystbydende, og da er det selvsagt ingenting i veien for at ektefellene kan legge inn bud i konkurranse med andre interesserte.

Ekteskapsloven § 66 Rett til å få beholde egne eiendeler

Når ektefellene skal dele formuen etter kapittel 12, har hver av dem rett til å beholde eiendeler eller rettigheter som han eller hun **fullt ut eller for en vesentlig del eier**, dersom det ikke vil være åpenbart urimelig etter forholdene.

En ektefelle kan kreve å beholde eiendeler som han eller hun eier «fullt ut» eller for en «vesentlig del». I juridisk teori blir det hevdet at grensen for et vesentlig eierskap går ved ca. 75 %. Eier du 90 % og ektefellen 10 % av en bestemt eiendel, er du den vesentlige eieren og kan kreve å få beholde eiendelen. Dersom ektefellene er sameiere med en jevnere eierandel, har ingen av dem rett til å få eiendelen ut.

Retten til naturalutlegg gjelder selv om eiendelens verdi er større enn de samlede verdier som ektefellen har krav på ved delingen. I så fall må ektefellen betale forskjellen til den andre ektefellen, jf. § 70(1).

OPPGAVE

Kari og Per har felleseie uten gjeld når de får bevilling til separasjon og skal dele formuen. Ingen av dem brakte verdier inn ved begynnelsen av ekteskapet. I løpet av de årene de var gift, bygget Per opp og drev et bilverksted. Han sto for finansieringen og driften. Kari tok seg mest av hjem og barn i denne tiden. Per krever å få overta verkstedet som er verdsatt til kr 3 000 000. Alle andre eiendeler er felleseie og sameie.

Sett opp et begrunnet forslag til deling av verdiene og eiendelene

LØSNINGSFORSLAG

Det første spørsmålet er om Per kan kreve skjevdeling for verdien av verkstedet. Siden verkstedet ble bygget opp under ekteskapet, er det ikke grunnlag for skjevdeling etter § 59(1). Et skjevdelingskrav må derfor bygge på § 59(3). Da kreves det «sterke grunner» for skjevdeling. Oppgaven har ikke opplyst annet i Pers favør enn at det var han som bygget opp verkstedet. Utover dette er det ikke «sterke» argumenter som taler for skjevdeling. Tvert imot. Opplysningen om Karis arbeid med hjem og barn tyder på at hennes innsats gjorde det mulig for Per å bygge opp virksomheten sin. Per kan derfor ikke få medhold i et krav om skjevdeling. Verdiene skal deles i henhold til tabellen nedenfor. Hver ektefelle får krav på verdier for kr 2 000 000.

	Kari	Per	SUM
Verkstedet		3 000 000	3 000 000
Andre eiendeler	500 000	500 000	1 000 000
Bruttoformue (rådighetsdeler under ekteskapet)	500 000	3 500 000	4 000 000
– Fradrag for skjevdeling, § 59(1)	0	0	0
Nettoformue som bidrar til likedeling	500 000	3 500 000	4 000 000
Nettoformue/2			2 000 000

Neste spørsmål er om Per kan beholde verkstedet. Etter § 66 kan en ektefelle kreve å få beholde en eiendel som han eier. Det antas ikke å være omstridt at Per eier verkstedet alene. Han får derfor medhold i et krav om å beholde verkstedet. Siden han bare har krav på verdier for kr 2 000 000 og verkstedet er taksert til kr 3 000 000, må Per betale det overskytende, kr 1 000 000, til Kari for å kunne beholde verkstedet.

En ektefelle kan få rett til å overta boligen med innbo selv om han eller hun ikke eide den under ekteskapet, når det er særlige grunner. I en slik vurdering skal det legges vekt på barnas behov. Hvis den ektefellen som skal ha barna boende fast hos seg, ikke har noe sted å bo, er det rimelig at denne ektefellen får overta boligen, jf. § 67.

TEST DEG SELV

1. Hva er den viktigste begrunnelsen for regelen om skjevdeling av ektefellenes felleseie?
2. Hvilke verdier kan skjevdeles etter ekteskapsloven § 59(1)?
3. Hvilke verdier kan skjevdeles hvis slik deling innrømmes etter ekteskapsloven § 59(3)?
4. Hvilke konsekvenser får skjevdeling for retten til gjeldsfradrag?
5. Hva er forskjellen på et verdikrav og et krav på å få beholde en bestemt eiendel?
6. Hvilke vilkår må oppfylles for at en ektefelle får beholde en bestemt eiendel etter ekteskapsloven § 66?
7. Hvilke vilkår må oppfylles for å kunne holde på sin lodd i bolig og innbo uavhengig av eierforholdet?

ØVINGER

2.5.6

Anne og Else giftet seg for sju år siden. De bor nå i en leilighet som ble kjøpt for kr 1 000 000 da de giftet seg. Boligen ble finansiert 50 % med Annes penger og 50 % med et lån som begge var ansvarlige for. Leiligheten er nå verdt kr 2 000 000, og gjelden på leiligheten er nedbetalt av Anne siden det var hun som hadde tjent de store pengene som banksjef. I tillegg til leiligheten besto formuen av eiendeler for kr 400 000. Det var ikke opprettet særeie mellom ektefellene.

Ektefellene har fått separasjonsbevilling, og de skal dele formuen. Anne krever skjevdeling av leilighetens verdi, kr 2 000 000.

a) Drøft og avgjør skjevdelingskravet.

Anne krever også å få beholde leiligheten.

b) Drøft og avgjør om Anne har rett til å beholde leiligheten.

2.5.7

Da Camilla og Roger giftet seg, hadde Camilla med seg en kano til kr 20 000 og en campingvogn til kr 70 000, mens Roger hadde med seg en bil til kr 60 000.

Etter at de giftet seg, kjøpte Camilla seg en sportsbil til kr 180 000. Hun har et bankinnskudd på kr 40 000. Roger arvet en fiskeskøyte til kr 1 130 000 fra en gammel tante i Tromsø. Han har et bankinnskudd på kr 80 000. Camilla og Roger har i fellesskap skaffet seg en bolig med innbo som er verdt kr 720 000.

Begge er ansvarlige for gjelden på boligen med kr 420 000. Camilla har et lån på sportsbilen på kr 85 000, og Roger har et lån på kr 30 000 i forbindelse med påkostninger på fiskeskøyta.

Ektefellene har fått separasjonsbevilling, og den samlede formuen skal deles.

Sett opp et begrunnet forslag til deling av formuen.

2.5.8

Aslak og Asta er gift og har en bondegård med disse eiendelene: Bygningene med utstyr og innbo er taksert til kr 2 000 000. Traktoren er verdt kr 250 000. Besetningen er på 200 kuer som koster kr 8 000 per stykk, og 20 griser til kr 3 000 per stykk.

Paret fikk for en måned siden bevilling av fylkesmannen til separasjon. Formuen skal deles. Bygningene med fast utstyr og innbo var brakt inn av Aslak da de giftet seg for fem år siden, mens traktoren ble anskaffet senere. For ett år siden arvet Asta kuene og grisene da hennes foreldre døde. Fram til da hadde de bare dyrket korn.

Asta hadde kr 1 500 000 på en bankkonto. Hele summen stammet fra en lottogevinst som hun vant for en uke siden. Aslak hadde bare kr 30 000 i banken. Paret var gjeldfrie.

a) Sett opp et forslag til deling av verdiene.

Aslak ønsker å beholde bygningene med utstyr og traktoren, mens Asta ønsker å beholde kuene og grisene.

b) Drøft og vurder nødvendige vilkår for at partene kan få beholde de eiendelene de ønsker.

2.5.9

Jens og Mathilde giftet seg i august 2006 uten å ha med seg formue av betydning. De hadde imidlertid godt betalte jobber som piloter i flyselskapet Nordmannen. De var derfor i stand til å kjøpe seg en leilighet med innbo for kr 2 400 000 som de flyttet inn i. Kjøpesummen ble finansiert med gjeld som 10 år senere var helt nedbetalt. Begge hadde betalt renter og avdrag.

På parets 10-års bryllupsdag i august 2016 ga Jens en diamantring til Mathilde. Ringen kostet kr 150 000. To måneder senere arvet Mathilde en fritidseiendom fra sine besteforeldre. De hadde bestemt i testament at eiendommen skulle være Mathildes særeie, jf. ekteskapsloven § 48. Eiendommen var verdt kr 1 200 000.

I 2017 fikk paret separasjonsbevilling. Foruten leiligheten, som nå var verdt kr 3 000 000, diamantringen og fritidseiendommen, hadde paret andre eiendeler for kr 450 000. Begge hadde studiegjeld på kr 500 000 hver.

Sett opp et forslag til deling av parets formue.

2.5.2 Deling ved opphør av samboerskap

Samboere beholder de verdiene og de eiendelene som hver av dem eide under samlivet. Formuen deles på samme måte som for ektefeller med fullt særeie.

Sameieloven Samboere eier som regel en del eiendeler sammen (sameie). Har du for eksempel kjøpt leilighet, bil eller hytte sammen med samboeren din, skal hver sameiegjenstand deles i henhold til sameieloven av 1965. Verdien av hver enkelt eiendel skal deles etter hvor stor andel hver av dere eier. Det antas at dere eier halvparten hver hvis det ikke er holdpunkter i avtale eller annet grunnlag for en annen fordeling, se sameieloven § 2. Hvis det er klart at du bidro med dobbelt så mye til kjøpesummen som samboeren din, kan finansieringen være et grunnlag for at du eier $\frac{2}{3}$ og samboeren din bare $\frac{1}{3}$.

Har dere som samboere anskaffet en hytte sammen og eiendommen er verdt kr 2 000 000, deles verdien enten ved salg eller ved at den av dere som ønsker å beholde hytta, løser ut den andre ved å betale ham eller henne kr 1 000 000.

Har du bodd sammen med en annen i minst to år og dere har hatt eller har barn sammen, gjelder husstandsfellesskapsloven av 4. juli 1991 for dere, se § 1. Lovens § 3 lyder slik:

Husstandsfellesskapsloven § 3

Dersom husstandsfellesskapet oppløses på annen måte enn ved død, kan én av partene, når sterke grunner taler for det, få følgende rettigheter til deres felles hjem:

1. rett til å tre inn i husleiekontrakt ...
2.
3. rett til å overta boligeiendom ...
4. rett til å overta [...] vanlig innbo

Din eventuelle rett til å overta boligeiendom og innbo må ikke misforstås. Bestemmelsen er en regel om naturalutlegg, ikke en rett til verdier. Hvis lovens vilkår om «sterke grunner» er oppfylt og du krever bolig med vanlig innbo utlagt til deg, må du du betale til din samboer differansen mellom eiendelenes verdi og de verdiene du har krav på. Regelen fungerer på tilsvarende måte som ekteskapsloven § 66. Har du krav på

SAMBOERAVTALE

1. All formue som samboerne hadde ved samboerskapets begynnelse, eller senere er mottatt som arv eller gave fra andre enn samboeren, er vedkommende samboers eieie som kan beholdes udelte etter et eventuelt samlivsbrudd. Det samme gjelder verdier som klart kan føres tilbake til slik formue.
2. Finansformue oppspart under samlivet, som bankinnskudd, aksjer, obligasjoner og fondsandeler, er den enkeltes eieie.
3. Andre eiendeler som er anskaffet under samboerskapet skal anses å være i sameie mellom partene med lik del på hver, med mindre det er skriftlig avtalt for den enkelte eiendel at den er eieie.

Lillevik den 1.8.2016

Peder Ås

Marte Kirkerud

Utgangspunktet er at samboere har formuesforhold som om de er ektefeller med fullt særeie. De må sette opp en samboeravtale hvis de ønsker å oppnå «felleseie». Etter punkt 3 i denne kontrakten vil alle fysiske eiendeler som samboerne har skaffet seg under samlivet, bli behandlet som «felleseie» ved et samlivsbrudd.

verdier til kr 2 000 000 i oppgjøret, og eiendommen med vanlig innbo er verdt kr 2 500 000, må du betale kr 500 000 til din ekssamboer.

Samboere som ønsker å ordne sine formuesforhold som om de levde i ekteskap, kan sette opp en *samboeravtale*. Der kan de for eksempel sette inn disse bestemmelsene.

OPPGAVE

Kaja og Ola ble samboere i januar 2002 da Ola flyttet inn i Kajas leilighet som hun noen år før fikk i gave fra sin bestefar. Paret fikk tvillingene Max og Simen i 2004. Behovet for større plass førte til at de kjøpte en større leilighet i barnevennlige omgivelser. For å finansiere den solgte Kaja sin leilighet for kr 1 000 000. Pengene ble brukt som bidrag til finansieringen av den nye leiligheten som kostet kr 3 000 000. Resten av kjøpesummen, kr 2 000 000, ble betalt med et lån som de begge var ansvarlige for. Likevel ble det til at Kaja betalte renter og avdrag på gjelden siden hun hadde en godt betalt jobb som administrerende direktør i et konsulentselskap. Ola tok seg av barn og hjem. Boliggjelden ble nedbetalt over en 10-årsperiode.

I januar 2016 bestemte Kaja og Ola seg for å bryte samlivet. Den samlede formuen til samboerparet besto da av den nye leiligheten til kr 3 000 000 og andre, vanlige eiendeler for kr 800 000. Alle fysiske eiendeler unntatt leiligheten ble ansett å være anskaffet ved felles innsats. Det var enighet om å holde penger som sto på bankkontoene, utenfor oppgjøret. Paret hadde ikke gjeld i 2016.

Tvillingene var ved samlivsbruddet blitt 12 år gamle. Det var ikke enighet om hvor tvillingene skulle ha fast bosted, men begge ga sterkt uttrykk for at de ville bo hos Ola. Han krevde at barna skulle bo fast hos ham, og at han hadde rett til å overta leiligheten. Kaja var av motsatt oppfatning og sa det var hun som hadde rett til å overta leiligheten. Hun mente også at en av tvillingene kunne få delt fast bosted ved at hver enkelt av dem bodde hos mor en uke mens den andre bodde hos far.

- a) Drøft og vurder spørsmål om fast bosted.
- b) Drøft og vurder hvordan eiendeler og verdier skal deles mellom samboerne.

LØSNINGSFORSLAG

A) SPØRSMÅLET OM FAST BOSTED

Kaja og Ola har foreldreansvar sammen, jf. barnelova § 35(2). Det delte foreldreansvaret fortsetter etter samlivsbruddet. Spørsmålet nå er hvor barna skal bo fast.

Tvillingene har gitt «sterkt uttrykk for» at de vil bo fast hos Ola. Når barna har fylt 12 år, skal det legges stor vekt på hva de mener når det skal tas viktige avgjørelser på deres vegne, jf. barnelova § 32(2) tredje setning. I slike saker skal det legges vekt på barnets beste, jf. barnelova § 48. Det antas ikke å være til barnets beste å skille tvillingene. De bør vokse opp på samme faste bosted.

Hvis foreldrene ikke er enige om hvor barna skal bo fast, må retten som hovedregel bestemme at de skal bo hos en av dem, jf. barnelova § 36(2). Delt fast bosted kan bare bestemmes mot foreldrenes vilje hvis det foreligger «særlige grunner», og det gjør det ikke i denne saken. Det legges avgjørende vekt på tvillingenes mening og at det er best for dem å bo sammen. Tvillingene skal derfor bo fast hos Ola.

B) FORDELING AV VERDIER OG EIENDELER

Verdien av formuen skal i utgangspunktet deles som for ektefeller med særeie. Det antas at Kaja eier $\frac{2}{3}$ av leiligheten, og at Ola eier $\frac{1}{3}$. Ola antas å ha medeiendomsrett for halvparten av den lånefinansierte delen. Selv om Kaja betalte renter og avdrag, ble dette gjort mulig ved felles innsats. Prinsippene fra Husmordommen (RT-1975-220) tilsier at leiligheten er sameie med brøkene $\frac{2}{3}$ og $\frac{1}{3}$.

Andre eiendeler er sameie med brøkene $\frac{1}{2}$ – $\frac{1}{2}$.

Etter dette beregner vi at Kaja har krav på kr 2 400 000, og at Ola har krav på kr 1 400 000.

Neste spørsmål er om Ola kan kreve å beholde leiligheten på grunnlag av husstandsfellesskapsloven § 3.

Vi kan konstatere at husstandsfellesskapsloven (husfskl.) gjelder siden både vilkåret om to års botid og om felles barn er oppfylt. jf. § 1.

Etter husfskl. § 3 kreves det «sterke grunner» for å kunne beholde felles bolig. Det er i lovens forarbeider nevnt at omsorgen for barn kan være en tilstrekkelig sterk grunn. Hvis vi forutsetter at tvillingene skal ha fast

bosted hos Ola, antas vilkåret om sterke grunner å være oppfylt. Ola kan derfor beholde leiligheten.

Husstandsfellesskapsloven § 3 er en regel om naturalutlegg. Ola må løse ut Kaja hvis leilighetens verdi er større enn de verdiene han har krav på. Vi legger til grunn en skiftetakst på kr 3 000 000 for leiligheten. Da må Ola betale kr 1 600 000 til Kaja.

TEST DEG SELV

1. Hva skiller et samboerskap fra et ekteskap med hensyn til deling av formue ved samlivsbrudd?
2. Hva bør samboere gjøre hvis de ønsker formuesforhold seg imellom som likner ektefellers formuesforhold?
3. Hva regnes som samboerskap etter husstandsfellesskapsloven av 4. juli 1991?
4. Hvilke vilkår må være oppfylt ved et samlivsbrudd for at en samboer kan få rett til å overta boligeiendom som helt eller delvis tilhører den andre samboeren?

ØVINGER

2.5.10

Andrea og Jan eide ingenting da de ble samboere. De bor i dag i en bolig som de har kjøpt sammen. Andrea skaffet 70 % og Jan skaffet 30 % av kjøpesummen. Andrea har kjøpt en seilbåt til kr 320 000, og Jan har kjøpt en sportsbil til kr 260 000. De har også en del innbo, verdt kr 360 000, som de eier sammen. Inntøystående på bankkontoene viser at Andrea har kr 290 000 og Jan kr 260 000. De har nå brutt samlivet og skal dele den samlede formuen. Jan ønsker å overta boligen uten at den blir lagt ut på markedet for salg. Taksten på boligen er satt til kr 2 400 000.

- a) Fordel samboernes verdier.
- b) Vurder Jans krav om å få overta boligen.
- c) Fordel verdiene under forutsetning av at Andrea og Jan var ektefeller. Hva blir forskjellig?

2.5.11

Edel hadde en sønn, Karsten, fra et tidligere samliv. Da Henrik ble Edels nye livsledsager i 2012, var Karsten 11 år gammel. Den første tiden leide de en treroms møblert leilighet. Vinteren 2014 flyttet de inn i en selveierleilighet. Edel betalte 25 % av kjøpesummen med sine penger. Henrik betalte resten. Innboet skaffet de sammen.

I oktober 2016 ble det slutt mellom Edel og Henrik etter et turbulent liv. Edel og Henrik hadde fått to barn, Ola (2 år) og Kari (4 år), men av grunner som vi her ikke skal gå nærmere inn på, hadde barnevernet fratatt paret retten til omsorg for de to fellesbarna. Ola og Kari ble plassert på barnevernsinstitusjon, men Edel hadde fortsatt foreldre- ansvar for Karsten som nå hadde fylt 15 år.

Edel og Henrik skal dele verdier og eiendeler. Selveierleiligheten er verdt bare kr 1 000 000. Innboet er verdt kr 100 000. De har hver sin bankkonto, men de er tomme.

Edel forlanger at hun skal overta leiligheten slik at hun og Karsten får et sted å bo.

Drøft og vurder hvordan parets verdier og eiendeler skal deles.